

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Waarover spreken zij ? Gereformeerd of charismatisch?

kerkelijk leven

Wordt het tijd dat de kerken zich uitspreken over charismatische invloeden onder ons? Moet dat het onderwerp zijn? Of ligt de vraagstelling iets anders?

B. Luiten ■

Een impasse gesignaleerd

Vorige week schreef ik in deze rubriek over de reactie van dr. A.N. Hendriks op het boek van ds. G. Hutten, *Verrast door de Geest*. Een reactie waarin hij oog heeft voor het goede dat daarin

over de heilige Geest geschreven wordt, maar waarin hij ook zijn grote bezorgdheid uit over veel charismatisch gedachtegoed dat door de auteur vrij gemakkelijk wordt meegenomen. Voorgangers schrijven tegen elkaar in zo, schrijft Hendriks met verwijzing naar *Meer dan genoeg. Het verlangen naar meer van de Geest*.¹ Als kerken geraken wij in een impasse. Van daar zijn vraag: wordt het geen tijd dat kerken zich over deze zaken uitspreken?

Dit alles staat niet op zichzelf, van alles gebeurt hier omheen. Recent hebben we meegemaakt dat dr. J.W. Maris en drs. C.J. Haak hun plek hebben leeg gelaten op de studiedag in Ede 'Tussen verlangen en verlegenheid', over het werken met de gaven van de heilige Geest in de gemeente. Zij waren tot de overtuiging gekomen dat er niet zoveel verlegenheid was onder de uitgezochte sprekers, dat het meer een congres zou worden van gelijkgezinden op weg naar een charismatische gemeente waarin de Geest het (weer) voor het zeggen krijgt. Terwijl er niet meer dan marginale ruimte zou zijn voor andere geluiden, bijvoorbeeld om stem te geven aan ervaringen van veel buitenlandse christenen die zuchten onder de vloedgolf van de charismatische beweging. Te weinig aandacht ook voor een fundamenteel, weloverwogen bijbels tegenwicht.²

Om niet meer te noemen: in *Nader Bekeken* wordt vrijwel maandelijks ernstig gewaarschuwd tegen genoemde charismatische invloeden in onze kerken. En meer dan dat. Dr. H.J.C.C.J. Wilschut benadrukt bij herhaling dat charismatisch en gereformeerd echt niet

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Luiten Waarover spreken zij??	265
<i>Meditatief</i> - A.M. de Hullu Overdenking bij een glas wijn	270
<i>Wandelen met God</i> - G. Kwakkel Je oor of je leven	271
<i>Achtergronden</i> - J.M. Haak The Candlestand Statement (1)	273
<i>Voetnoten</i> - B. Kamphuis Bijbelgelovend	276
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik Liedboek gezang 70: de laatsten worden de eersten	277
<i>Meegelezen</i> - T. Groenveld Van de nood een deugd maken...	278
<i>Persberichten, Uit de kerken</i>	

samen gaan. 'Hoe je het ook draait of keert, het blijven twee onverenigbare grootheden', laat hij afdrukken'. Deze stelligheid klinkt als een schot voor de boeg. Welke kant wil hij op? Je houdt je hart erbij vast. Wat is hier allemaal aan de hand? En waarom? En is het nodig dat dit zo hoog oploopt? Daarover wil ik een paar vragen stellen. Met de bedoeling de gesignaleerde tegenstellingen tot kleinere proporties terug te brengen. En zo mogelijk de gesignaleerde impasse daarmee te doorbreken.

Charismatisch gedachtegoed

Wat ik vooral wil vragen is: hoe charismatisch is de gesignaleerde invloed in onze kerken? Het boek van Hutten kan daarbij als voorbeeld dienen. Hoe charismatisch is het gedachtegoed daarin?

Nu is 'charismatisch' een verzamelnaam van gedachten en krachten die heel gevarieerd hun toepassing vinden. Bovendien kunnen ze verschillend gehanteerd worden: gematigd, minder gematigd of zelfs dwingend.

Maar ondanks dat zijn er wel gemeenschappelijke elementen aan te wijzen, door de eeuwen heen. Het draait steeds om het ervaren van de heilige Geest op een bijzondere, rechtstreekse manier. De verbondenheid met God wordt daardoor intens ervaren, zijn stem wordt opgevangen, mensen gaan (minder of meer) leven bij 'inwendig licht' waardoor de bijbel aan betekenis verliest. Men vangt hemelse boodschappen op voor vandaag. Ook wordt bijzondere kracht van de Geest ervaren, die (soms) tot grote wonderen en tekenen in staat stelt. Daardoor wordt de mens opgetild tot grotere hoogten, het volmaakte komt dichtbij, hetgeen gepaard kan gaan met genezingen, het spreken van een hemelse taal, duiveluitdrijvingen en het streven naar een staat van zondeloosheid. De aanwezigheid van de Geest wordt vooral herkenbaar aan de wondergevallen, zoals in de tijd van de apostelen. De zuiverheid van de gemeente wordt op de spits gedreven, de kinderdoop wordt afgeschaft, de geloofsdoop wordt een afleggen van eigen onreinheid, de samenleving wordt meer gezien als terrein van de duivel. Enzovoorts. Vanwege het sterke appèl op de mens hierin wordt dit alles wel getypeerd als 'geestdrijverij': je wordt opgejaagd tot het steeds meer ervaren van de Geest van God. Bovendien wordt de Geest zo tot een rechtstreekse weg tot God, naast Jezus. Ook al wordt het zo niet gezegd, in de praktijk werkt het wel zo.

Wilschut verwijst ter illustratie naar de geestdrijvers in de tijd van Luther, waarover H. Veldman in *De Reformatie* boeiende en actuele artikelen geschreven heeft. Veldman typeert hen als 'voorgangers die met een beroep op hun charisma het kerkvolk probeerden weg te lokken van de reformatie naar de door hen geleide bewegingen'⁴. Wilschut voegt eraan toe: 'Veel van Luthers argumentatie tegen de geestdrij-

vers van zijn tijd is – mutatis mutandis – nog steeds van betekenis in de confrontatie met de charismatische beweging van vandaag!' En hij geeft als eigen samenvattende typering: 'In de charismatische spiritualiteit staat de ik-gerichte ervaring centraal. In de bijbels-gereformeerde visie draait alles om de relatie met de drie-enige God. Ook dan is er ervaring. Maar de diepte ervan ligt in de relatie met de Here God'.⁵

Heer en Geest en Woord

Als dat bij elkaar typerend mag zijn voor het charismatische gedachtegoed, in hoeverre wordt dat dan meegenomen in het boek van Hutten? Dat lijkt me nu een centrale vraag. Om te beginnen, ik vind het een knap geschreven boek. Dat vindt Hendriks trouwens ook. Met een frisse zeggingskracht worden bijbelwoorden naar de lezer toegebracht, met de bedoeling dat ze zullen doorwerken in een nieuw leven. Hutten spreekt met name jongeren aan, in hun taal en leefwereld. Hij wil ze laten ontdekken wie Jezus voor hen wil zijn. Hoe enorm je leven door Hem verandert. Jezus? Jazeker, zijn uitgangspunt is trefzeker: 'Een boek over de Geest zal moeten gaan over Jezus Christus. De Geest is er namelijk om mij geloof te geven in de Zoon. (...) Juist ook in ons spreken over de Geest zullen we navolger moeten zijn van Jezus.' (blz.18).

Dit staat niet op zichzelf. Hutten signaleerde al eerder (blz.14) dat er christenen zijn die wel geloven in Jezus maar niet leven met Jezus. Hun wil hij laten zien, dat de Geest leert zeggen: 'Jezus is Heer'. Te vaak wordt de boodschap versmald tot wat wij van Jezus ontvangen. Daartegenover: 'Jezus is verzoener en Jezus is Heer' (blz.15). Dit maakt Hutten kritisch over traditionele kerken, maar net zo goed ook over charismatische opvattingen over de Geest (blz.24). Zijn boek is geschreven vanuit de passie dat we meer moeten leven vanuit Gods beloften (blz.25).

Ik constateer, dat dit met nadruk gekozen uitgangspunt niet charismatisch is. Er is geen sprake van een loskoppeling van de Geest en de Zoon, integendeel.

Ook stelt Hutten dat Geest en Woord bij elkaar horen (blz.90). De Geest wil dat Woord levend maken in ons. Zodat we steeds meer aan het beeld van Christus gelijk worden. Hutten ziet charismatische uitwassen, dat het Woord achter de Geest verdwijnt. Maar hij ziet ook (uit reactie) uitschieters naar de andere kant, dat de Geest achter het Woord verdwijnt, zodat de woorden op papier blijven staan en mensen bang zijn het leven in en met Jezus te ervaren. Ik constateer dat Hutten met nadruk de Heer, de Geest en het Woord bij elkaar wil houden. Dit alles samengenomen schrijft hij precies hetzelfde als Hendriks, wanneer die noteert: 'De Heilige Geest ontsteekt in onze harten een waar geloof, dat Jezus Christus met al zijn verdiensten omhelst, Hem toe-eigent en niets meer buiten Hem zoekt'.⁶ Beiden kunnen zich

hierbij beroepen op NGB art.22. Alleen zal Hutten m.i. hierbij het accent plaatsen: dus niet alleen Jezus' *verdiensten* omhelzen, maar ook Jezus *zelf*! De verdiensten zijn groot, maar Jezus' zelf is groter. Waren we dat niet enigszins vergeten?

Om welke denkfout gaat het?

In hoofdstuk 7 van *Verrast door de Geest* komen wij volgens Hendriks langzaam maar zeker tot 'het klokhuis van de appel'. Want daarin keert Hutten zich (volgens Hendriks) tegen de gedachte dat de 'wondergaven' van de Geest tot de apostolische tijd beperkt zijn. Hutten leest nergens in de bijbel 'dat de beloften over de wonderlijke werkingen van de Geest alleen bedoeld zijn voor de beginperiode'. Hendriks typeert: 'Deze overtuiging blijkt een cruciale scharnier te zijn in het betoog van Hutten'.⁷ En op hoofdstuk 7 is m.i. meer aan te merken. Zo klopt Huttens weergave van het 'cessationisme' niet, als hij dat zo weergeeft dat wij na de apostolische tijd geen wonderen en wondergaven van de Geest meer mogen verwachten. Volgens mij heeft niemand onder ons dat ooit zo beweerd. De vraag is: zijn die wonderen en tekenen voor vandaag nog net zo *beloofd*? Ook mensen die daar 'nee' op zeggen, kunnen alle ruimte ervoor laten dat de Geest ze ten allen tijd wel kan *geven*, omdat Hij daarin vrij is. Ook het begrip 'startversterker', waartegen Hutten zich verzet, geeft hij m.i. niet correct weer. Daarmee is niet bedoeld, wat hij schrijft, dat de Geest je geloof alleen maar op gang moet helpen, waarna je zelf de rest moet doen (blz.88). Nee, met 'startversterkers' werd aangegeven dat de wonderen en tekenen meehielpen de doorbraak van het Woord te bewerken naar alle volken toe. Gezien de eenmaligheid ervan in de geschiedenis neemt nu hun noodzaak af, terwijl Hendriks ze nog wel voor mogelijk houdt in bijv. zendingssituaties. Dit alles bij elkaar genomen kan ik mij de kritiek van Hendriks goed voorstellen. Hier ligt m.i. voor Hutten een taak om te komen tot meer helderheid in en verantwoording van zijn uitgangspunten en zijn kritiek op anderen. Maar dan, hebben we dan alles gezegd en hoofdstuk 7 goed begrepen? Daarop zou Hutten eigenlijk zelf het antwoord moeten geven. Misschien is hij bezig aan een volgend boek, en anders mag hij deze kolommen wel gebruiken. Ik stel deze vraag, omdat ik in dat centrale hoofdstuk 7 vooral iets anders lees. Het is op z'n minst opvallend dat Hutten juist in dit hoofdstuk de verzuchting uit: 'Het is jammer dat veel discussies over het werk van de Geest gaan over de wondergaven' (blz.87). Die wondergaven wil hij kennelijk helemaal niet zo benadrukken. En hij schrijft even verder: 'Wij als mensen bepalen niet wat de Geest waar en wanneer doet. Het kan best zijn dat de Geest toen meer wonderen deed dan nu. Ik durf daar geen uitspraak over te doen want ik kan niet in de agenda van de Geest kijken' (blz.88). Dat

klinkt nogal rustig en zeker niet verkeerd. De strekking van hoofdstuk 7 is m.i. dan ook niet zozeer, dat allerlei wondergaven moeten worden ingevoerd. Het gaat er veel meer om, dat we ook in deze tijd *veel van de heilige Geest zullen verwachten!* Hutten signaleert deze denkfout, dat mensen soms heel weinig van de heilige Geest verwachten omdat ze geen wondergaven meer verwachten. Terwijl de Geest veel meer kan geven dan wondergaven.

Hutten signaleert deze denkfout, dat mensen soms heel weinig van de heilige Geest verwachten omdat ze geen wondergaven meer verwachten

Welnu, als ik dit goed lees lijkt deze waarneming mij alleszins het overwegen en bespreken waard. *Als dit de vraag is*, laat Hutten die dan ontdoen van verkeerde definities en onterechte verwijten. En laten anderen die dan ontdoen van beschuldigingen in de richting van charismatisch gedachtegoed. Want veel van de Geest willen verwachten is beslist niet ongereformeerd.

Als gereformeerden in gesprek gaan

Deze lijn zet zich door in de rest van het boek van Hutten. Het gaat niet om de gaven en wonderen, maar om God zelf, dat we veel van Hem verwachten. In hoofdstuk 14 bijv. worden de bijzondere wonderen op een bescheiden plek gezet, door de opmerking: 'Speciale wonderen zijn eerder uitzondering dan regel in Gods werk' (blz.175). Want Jezus deed veel meer dan wonderen. Maar wat zijn eigenlijk wonderen? Soms wat wij gewoon vinden, bijv. dat mensen geloven, volharden, ook in zware tijden. En dat het Woord doordringt tot in de meest onwaarschijnlijke plaatsen. Hutten somt een hele rij van die wonderen op, die vooral niet aan aandacht te kort moeten komen.

Terwijl inderdaad daar doorheen steeds de draad loopt, dat de bijzondere wonderen ons nog wel beloofd zijn. Hutten stelt dat, zonder al te veel argumentatie. Hij leest het eenvoudig zo. Maar alles wat je leest in het boek Handelingen is daarmee toch niet beloofd voor vandaag? Dit is zeker een vraagpunt. Tegelijk worden de bijzondere wonderen bij Hutten nergens dwingend. Ieder hoofdstuk hierover begint hij in termen als: het hoeft niet, denk niet dat je dit nodig hebt. Dat vind ik toch ook wel weer voorzichtig. Om voorbeelden te noemen, als het gaat over tongentaal: 'We moeten het spreken in tongen relativeren. God vraagt straks niet aan ons of we in tongen hebben gesproken' (blz.206). Als het gaat over genezing: 'Telkens weer werken de gaven van de Geest, en toch staan ze ons nooit ter beschikking. God geneest wanneer Hij wil'. En even

verder: 'Geloven betekent niet: alles wordt heel. Geloven is ook: leren leven met gebrokenheid' (blz. 214,215). Als het gaat over opgeklopte emoties, als jongeren in een jongerenkerk samen uit hun dak gaan: 'Ik zoek in de reacties naar de naam van Jezus. Je kunt aanbidding aanbidden in plaats van Jezus. Emoties lijken soms belangrijker dan Jezus. Het gaat in het geloof om passie voor Jezus. Niet zomaar een lekker gevoel los van Jezus' (blz.238). *Stuk voor stuk opmerkingen die de lezers juist uit het charismatisch vaarwater willen houden.*

Daarom zeg ik: kijk uit met etiketten als 'charismatisch'. En ik vraag: kunnen we ook niet als gereformeerden een verschil van exegese en van inzicht hebben over de wondergaven van de Geest in onze tijd?

Kunnen we ook als gereformeerden een verschil van exegese en van inzicht hebben over de wondergaven van de Geest in onze tijd?

Hendriks vraagt Hutten naar meer exegetische verantwoording, ik denk dat hij dat mag en ik hoop dat Hutten daarop ingaat. Ook denk ik dat de vraag minder uitnodigend wordt wanneer daarin al zo'n lading wordt gelegd van charismatische onzuiverheid. En als tegelijkertijd in *Nader Bekeken* de parallel wordt getrokken met de geestdrijvers in de tijd van Luther. Overigens heb ik in het boek van Hutten niets kunnen vinden van de typering van Wilschut, dat het charismatische vooral ik-gericht is. Integendeel, welke kritiek er ook op te oefenen kan zijn, dit boek is God-gericht, daar kan geen twijfel over zijn. 'Jezus is Heer' is het centrale thema op deze ontdekkingsreis door de wereld van de Geest.

Hiermee zeg ik niet dat ik alles genoemd heb in en rond het boek. Het gaat mij er nu vooral om aan te tonen, dat de gesignaleerde impasse toch wellicht meevalt. Zodat een open gesprek mogelijk wordt. Want het is toch niet waar dat met enkele verklaringen van gewaardeerde exegeten onder ons alle vragen voor altijd beantwoord zijn. Ds. R.G. Telgenhof vroeg hier aandacht voor onder de kop 'Valse dilemma's belasten gesprek over de Geest'. Hij schreef o.a.: 'Het gaat te ver met de signalering van de valkuilen het gesprek over het (mogelijk) goede gebruik van gaven van de Geest vervolgens onmogelijk te maken of als beslist te beschouwen'. De Geest heeft aan het Woord genoeg, daar hoeft geen misverstand over te zijn. Maar het is ook zo, dat Hij door het Woord ons levend maakt. De vraag die speelt is: hoe is dat leven dan? Hebben wij daarover al het mogelijke in onze belijdenissen vastgelegd? Of zijn er misschien ook nog open einden, doordat wij een verrassende Heer hebben?

Wie of wat brengt de Heer op je pad?

Wellicht dat een praktijkvoorbeeld iets kan verduidelijken. Als het gaat over duiveluitdrijving, lijkt het mij een brug te ver om met een demon in gesprek te gaan. M.i. verbiedt God ons geesten te raadplegen. En bovendien, wat kun je verwachten van een gesprekje met de leugen in eigen persoon? Die valkuil dienen we daarom te vermijden.

Maar wat doe je dan als je geconfronteerd wordt met een demon? Stel, je bent in een pastoraal gesprek, en ineens merk je dat de persoon tegenover je verandert, de ogen worden hard, de stem verandert en er klinken ineens allerlei verwijten en godslasteringen. Ga je dan gewoon verder met je gesprek, probeer je er het goede van te maken? Of neem je vlug afscheid, en zeg je 'ik kom wel terug als u zich weer wat beter voelt'?

Ik denk geen van beide. Ik heb het sterke vermoeden dat de Geest van God je zal ingeven degene die lastert op de juiste wijze te bestraffen, wie dat ook mag zijn.

Dit gebeurt niet elke dag, maar het komt voor. In allerlei variaties. Soms ook in combinatie met het meervoudig persoonlijkheidssyndroom (mps), dat de demon bezit heeft genomen van één van de alters. Voor sommigen een aanleiding om alles wat met mps te maken heeft tot het rijk van de satan te verklaren, zeer ten onrechte. Al meerdere malen heb ik persoonlijk mogen meemaken, dat de Geest van God in staat is zelfs alters tot een groot geloof in Jezus te brengen.

Was ik toen charismatisch bezig? Natuurlijk niet. Maar er gebeurde wel iets dat ik niet verklaren kon, en dat wel degelijk echt was! Beter gezegd: mijn Heer Jezus bracht iemand op mijn pad, voor wie ik in zijn Naam een bevrijding mocht zijn. Het is net zo goed een valkuil om daarvoor je ogen te sluiten, alsof dit in onze tijd niet gebeurt.

En wat de profetie betreft, de Schrift is volkomen, daarover hoeven wij geen verschil te hebben. Maar hebben mijn collega's nooit meegeemaakt hoe de Geest je woorden in de mond kan geven die je zelf van te voren niet had bedacht? Natuurlijk wel, daar ga ik zondermeer van uit. En hoever kan dat dan gaan? Een preek bereid ik voor, zo goed als ik kan. Maar ik kan niet alles voorbereiden heb ik allang gemerkt. In de levende verkondiging gebeurt vaak meer dan ik op de studeerkamer kon bedenken. Is dat charismatisch? Ik dacht het niet.

Aanvoelen wat je Heer doet

Om een langer verhaal kort te maken: ik denk dat collega's hier op een belangrijk punt langs elkaar heen praten.

Het is mij opgevallen dat zowel Hendriks als Wilschut de nieuwe aandacht voor het werk van de heilige Geest verklaren vanuit de huidige 'emotiecultuur', zoals ze dat noemen. Nu

zal daar in het algemeen wel iets in zitten. Maar m.i. is dat niet de reden die de pen van Hutten in beweging heeft gebracht. Dat blijkt ook, wanneer Hendriks vervolgens dieper in gaat op emotie en gevoel, en laat zien hoe onze belijdenissen daarvan vol zijn. Met name uit de Dordtse Leerregels brengt hij veel aan het licht, waar wij belijden dat de Geest ons diepe ervaringen geeft van ons behoud. Zonder evenwel dat het gevoel ooit doorslaggevend kan zijn, want bij tijden kan dat ook heel verslagen zijn over eigen zonden en onmacht.

Wat Hendriks hierin naar voren haalt, is alle overweging waard. Maar het is m.i. niet het scharnier waar de confrontatie op draait. Het gaat daarin niet over het (ik-gerichte) gevoel, dat een zekerheid zoekt van het eigen behoud. Het gaat om de (Jezus-gerichte) *fijngevoeligheid* om te onderscheiden waar op het aankomt, om open te staan voor wat Jezus allemaal kan en doet. Daarin zit ook iets van een reactie op een kerkelijk leven waarin alles in afspraken en regels lijkt vast te liggen, ook wat kan en wat niet kan. Een reactie schiet gemakkelijk iets door, terwijl het dan toch de moeite waard kan zijn om het waarheidselement erin te ontdekken.

Hendriks schrijft over de aandacht voor het gevoel: 'Dat is niet zo verwonderlijk, want de maatschappij waarin wij leven, is sterk verzakelijkt'. Daarin heeft hij denk ik gelijk. Terwijl ik in de kantlijn erbij genoteerd heb: 'hoe verzakelijkt is de kerk?'. Nee, ik geef me niet over aan negativisme, de kerk is van mijn Heer, ik ben blij met haar en van haar is heel veel goeds te zeggen. Tegelijk kan ik mij voorstellen dat menig een zich in haar opgesloten voelt door onze soms strakke vormgeving en afspraken over wat mag en wat niet mag. En vooral de regels die niet op papier staan, die zijn het ergst. En dat het daardoor niet altijd gaat over de wezenlijke vragen van een leven vol verwachting van de Heer. Dan krijg je reacties. Vooral de jongere generatie, die onbelast is wat kerkstrijd betreft, vraagt naar de ruimte van de Heer. Daarin kan zij doorschieten, maar dat is geen reden die ruimte te beperken. Is het niet zo, dat bijv. het evangelisatiewerk in menige gemeente door de jongere garde gedaan wordt? Is het ook niet zo, dat onze gelovige jongens en meisjes vaak in de frontlinies staan en daar heel wat meemaken op de grens van licht en duisternis?

Een broederlijke handreiking

Ik moet nu afronden. Dat kan ook wel, want het was niet mijn bedoeling een laatste woord te spreken hierin.

Wat ik nog wel wil noemen in dit verband is het leerzame en waardevolle *The Candlestand Statement*, van de hand van 14 broeders uit verschillende werelddelen. Het heeft als ondertitel *Gereformeerde overwegingen bij de charismatische beweging*. Zeer lezenswaard, omdat het niet alleen duidelijk en Schriftuurlijk is, maar ook

rustig en evenwichtig. Ik citeer eruit: 'Wij geloven dat de prediking van Gods Woord vrucht draagt in het leven van zijn kinderen. Door dit uitzonderlijke werk leidt, gidst, verlicht en regeert de Heilige Geest ons leven. Hij dringt tot ons door wanneer hij ons de Schrift te verstaan geeft (1Cor.2:16). Zijn werk beïnvloedt alle aspecten van ons menselijk wezen: geest, ziel, gevoelens en geweten. Daardoor zullen wij soms bijzondere ervaringen of onverwachte omstandigheden uit kunnen leggen als de leidende hand van God in ons persoonlijk leven'. Dit wordt o.a. toegepast op het ontvangen van dromen: 'De gidsfunctie van dromen en andere bijzondere gebeurtenissen zal altijd beleefd moeten worden in afhankelijkheid van het gezaghebbende Woord van God' (blz.13). Hierin wordt m.i. recht gedaan aan de volkomenheid van de Schrift, zonder dat de ruimte wordt weggenomen voor andere gidsfuncties die de heilige Geest ons in afhankelijkheid van het Woord kan laten ervaren.

Datzelfde evenwicht is er als zij schrijven over de bijzondere geestesgaven. Wij lezen o.a.: 'Dat betekent dat gelovigen geen speciale gaven voor vandaag kunnen opeisen, noch ambten of gezag die aan de permanente gaven verbonden zouden zijn. Tegelijk erkennen wij dat gelovigen de Heilige Geest geen beperkingen op kunnen leggen – hij kan geven wat hij wil' (24).

Is dit niet een woord, waarin ieder zich kan vinden? Een uitgangspunt voor verder gesprek?

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Noten:

- 1) H. ten Brinke e.a., Meer dan genoeg. Het verlangen naar meer van de Geest, Barneveld 2004.
- 2) C.J.Haak en J.W.Maris, De teerling is geworpen, in Nederlands Dagblad dd. 24 november 2005, blz. 7.
- 3) H.J.C.C.J.Wilschut, Diagnose en therapie. Over de gaven van de Geest, in Nader Bekeken december 2005, blz. 326. En eerder al in Publiek protest, in Nader Bekeken mei 2005, blz. 136.
- 4) H.Veldman, Reformatoren contra charismatische leiders, vijf artikelen in De Reformatie van 7 mei t/m 4 juni 2005.
- 5) Wilschut, a.w., in Nader Bekeken december 2005, blz. 326 – 327.
- 6) A.N.Hendriks, Over de Heilige Geest.Hoofdpijnen, in Nader Bekeken juli/augustus 2005 blz. 202.
- 7) A.N.Hendriks, Ds. Gert Hutten reist door de wereld van de Geest, in Nader Bekeken februari 2005, blz.54.
- 8) R.G.Telgenhof, Valse dilemma's belasten gesprek over de Geest, in Nederlands Dagblad dd. 30 november 2005.
- 9) A.N.Hendriks, Groeien in kennis. Thema's uit de geloofsleer, blz.50 e.v.
- 10) H.J.C.C.J.Wilschut, Diagnose en therapie, in Nader Bekeken december 2005, blz. 327.
The Candlestand Statement is geschreven door de Candlestand Fellowship, een internationale workshop georganiseerd door DVN's International Reformed Theological Training (IRTT).

Overdenking bij een glas wijn

**‘Dit heeft Jezus in Kana, in Galilea, gedaan als eerste wonderteken; hij toonde zo zijn grootheid en leerlingen geloofden in hem’
(Johannes 2:11)**

A.M. de Hullu ■

Overpeinzingen

Het glas rode wijn in mijn hand houdt mijn ogen vast. Het roept gedachten op aan een zonovergoten wijngaard, aan harde werkers, en aan God die er al eeuwen lang plezier aan beleeft deze drank te schenken. Maar ook andere gedachten dringen zich op. Een gezin verscheurd door de gevolgen van drank. Jongens en meiden die na een vrolijke avond niet meer weten wat ze zeggen en niet meer kunnen nadenken bij wat ze doen. De kater komt later.

Teken

Drank kan ongelofelijk veel kapot maken. En toch, toch houdt God van wijn. Niet zoals een connaisseur of een verslaafde van wijn houdt, maar als Schepper en als Schenker. Als God de Zoon onder de mensen gaat leven, begint Hij er mee wijn uit water te maken. Het is zijn eerste wonder. Een ‘teken’ noemt Johannes het. In allerlei tekenen heeft Gods Zoon op aarde laten zien wie Hij was en wat voor toekomst Hij zou brengen. En uitgerekend dit is het eerste wonder. Wijn, en niet zo’n klein beetje.

Waarom dit teken?

Veel wonderen van de Here Jezus spreken van bewogenheid met mensen in nood. Maar juist dit eerste wonder valt uit de toon. Je ziet toch hoeveel nood er juist door de alcohol in de wereld is. Problemen ontstaan door overmatig gebruik. Andere problemen worden door de drank weggedronken en daardoor alleen maar groter gemaakt. Had de Here niet beter wijn in water kunnen veranderen? Was dat niet een mooi blijf van bewogenheid geweest met mensen in de goot? Een sprekend begin van zijn wonderen?

Koninkrijk

Gods liefde voor de feestelijke drank is zo groot, dat Hij haar niet wil prijsgeven. Hij had aan kunnen sturen op een wereld zonder drank, met water in plaats van wijn. Maar Jezus’ wonder maakt duidelijk dat Hij een andere kant op wil. Aan de vooravond van zijn benauwdste nacht op aarde sprak Jezus over een koninkrijk waar Hij samen met ons opnieuw wijn zou drinken. Later die avond noemde Hij zichzelf de ware wijnstok. Dat is een beeld, maar kennelijk een beeld wat hem op die spannende avond aanspreekt. Door hem komt er wereld waarin we probleemloos kunnen genieten van de wijn. Door zijn lijden. Hij weigerde de drank die zijn pijn had kunnen verdoven. Om ons het koninkrijk te gunnen waarin Hij opnieuw wijn zal schenken.

Verheugen

Het zal een wereld zijn waarin geen pijn meer te verdoven valt. Niemand zal daar nog verdriet willen wegdrinken. Overmoedig drinkgedrag, ongeremdheid en verslaving zullen niet meer bestaan. Het wordt een wereld waar de drank niets kapot maakt maar alleen de feestvreugde compleet maakt. Zoals God het bij de schepping bedoeld heeft: de wijn verheugt het hart (Psalm 104:15). God is vasthoudend in zijn liefde voor de wijn en voor heel het goede leven. Het glas in de hand, maar ook de beker die van hand tot hand gaat leidt mijn gedachten in die richting. Mijn hart kan zich er nu al op verheugen.

Ds. A.M. de Hullu is predikant van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn-Zuid

Je oor of je leven

wandelen met God

2006 is begonnen. Wat gaat er gebeuren? Geen mens kan het zeggen. Sommigen vinden dat prettig. Zij gaan voor het avontuur. Anderen willen graag alles overzien. Zij zijn bang voor onzekerheden.

G. Kwakkel ■

Saul in Endor

Zelden was iemand zo bang voor de dag van de morgen als koning Saul aan het einde van zijn leven. "Toen hij het kamp van de Filistijnen zag, greep de angst hem bij de keel", zegt 1 Samuël 28:5. Saul probeerde op alle mogelijke manieren raad van God te krijgen. Maar er kwam geen antwoord. Ten einde raad greep hij naar een middel dat zijn eigen principes ondersteboven keerde. Hij zocht contact met de geest van een dode: zijn oude raadsman Samuël. Het bezoek van Saul aan de geestenbezweester in Endor is een huiveringwekkend verhaal. Samuël komt op uit het dodenrijk. De dode profeet spreekt Saul toe. Maar was het echt Samuël? Kan iemand werkelijk een dode oproepen en laten spreken? Zou God het toelaten, dat de rust van zijn profeet werd verstoord? Alleen de vrouw uit Endor ziet Samuël. Saul moet het doen met wat zij zegt. Zelf krijgt hij Samuël niet te zien. Zou zij hem misschien bedrogen hebben? Of was het misschien een demon die sprak? Een handlangers van de duivel, uit het rijk van de boze geesten, die zich voordeed als Samuël?

Zulke mogelijkheden zijn vaak overwogen. Dat is heel begrijpelijk. Wat in 1 Samuël 28 wordt verteld, is zo vreemd en beangstigend. Maar het bijbelhoofdstuk rept zelf met geen woord over die mogelijkheden. Je leest geen letter over bedrog door de vrouw of een list van de duivel. Voor Saul was het echt Samuël. Zo wordt het eveneens beleefd door christenen in Afrika, die leven te midden van medicijnmannen en voorouderverering. Een paar maand geleden las ik 1 Samuël 28 voor aan een groep zwarte Zuid-Afrikaanse theologiestudenten. Zij waren muissstil. De spanning was om te snijden. De opkomst van Samuël uit het dodenrijk was voor hen bijna voelbare realiteit.

Levensgevaarlijk

De bijbel spreekt over de opkomst van Samuël uit het dodenrijk alsof dat echt zo gebeurd is. De tekst zwijgt over de mogelijkheid van bedrog. Dat zwijgen is veelzeggend.

Het was Israël ten strengste verboden de geesten van doden te raadplegen. Wie dat deed, verontreinigde zichzelf (Lev. 19:31). Een medium, iemand die een dode door zich liet spreken, moest ter dood gebracht worden (Lev. 20:27; zie ook vers 6). De Kanaänieten stonden bekend om hun waarzeggerij en dodenbezweering. Dat was één van de redenen waarom zij uit hun land verdreven moesten worden. De Heer verafschuwde die verfoeilijke praktijken (Deut. 18:9-12).

Het verbod op waarzeggerij en het raadplegen van doden was overduidelijk. Maar het wordt niet gemotiveerd door te stellen, dat het bij zulke dingen zou gaan om louter bedrog. Bij waarzeggerij en spiritisme wordt ongetwijfeld vaak bedrog gepleegd. Ook de mensen in de oudtestamentische tijd waren zich van die mogelijkheid bewust. Ezechiël 21:23-28 vertelt hoe de koning van Babylonië van waarzeggerij gebruik maakte (in de vertaling van het NBG van 1951 is het vers 18-23). Hij moest kiezen welke weg hij met zijn leger zou inslaan. Zou hij naar Jeruzalem optrekken of zou hij de andere kant op gaan? De Judeeërs lieten zich door de dreigende opmars van de vijandige koning niet bang maken. Zij bemoedigden zichzelf door te denken, dat die waarzeggerij van hem toch maar bedrog was.

De Heer zelf waarschuwde de mensen voor het bedrog van valse profeten, waarzeggers, droomuitleggers, wolkenchouwers en tovenaars (Jer. 27:9-10; 29:8-9). Toch wordt in teksten waarin het raadplegen van doden verboden wordt, nergens als reden genoemd, dat het puur bedrog is.

Is het dan wel echt? Of is het misschien half waar, half bedrog? Ik ben niet in staat daar stellige uitspraken over te doen. Het punt waar het bij het verbod op dodenbezweering om draait, is helemaal niet of het bedrog is of niet. Het punt is, dat je beslist niet moet gaan denken, dat het een onschadelijk spelletje zou zijn. Dat zou je jezelf kunnen wijsmaken, als je te horen krijgen dat het alleen maar schijn is. Maar wat er ook precies gebeurd is in Endor, het was levensgevaarlijk. Saul en die vrouw speelden met hun leven.

Luisteren in vertrouwen

“Ook al luisteren de volken in het land dat u in bezit zult nemen wel naar wolkenchouwers en waarzeggers, ú heeft de Heer, uw God, dat verboden”. Aldus Mozes in Deuteronomium 18:14. Het verbod op waarzeggerij gold dus speciaal voor Israël, het volk dat God als zijn eigen volk had uitgekozen.

De Heer begreep wel, dat zijn volk vaak onzeker zou zijn over de toekomst. Maar Hij verbood hun dat op te lossen op de manier van de Kanaänieten. Die probeerden door middel van voorspellingen en manipulaties, waarzeggerij en magie, hun toekomst in eigen hand te nemen. Zijn eigen volk stond de Heer dat niet toe.

Hij wilde op een andere manier voorzien in hun behoefte aan informatie over wat hun te doen stond. Tot op dat moment had Hij dat via Mozes gedaan. Na Mozes' dood zou Hij dat doen door middel van andere profeten (Deut. 18:15). Wat zij namens God zouden zeggen, zou voldoende zijn om de toekomst tegemoet te gaan.

God vroeg van zijn volk daarmee tevreden te zijn en Hem dat vertrouwen te geven. Als zij luisterden naar wat Hij door zijn profeten zou zeggen, zou de relatie tussen Hem en zijn volk zuiver zijn. Zij zouden volledig gericht zijn op de Heer, hun God (Deut. 18:13).

Eeuwen later hoor je dezelfde boodschap uit de mond van Jesaja. De politieke situatie was in zijn tijd uiterst onzeker. Daarom wilden de Israëlieten de geesten van doden raadplegen en luisteren naar het gemompel van waarzeggers. Toen riep Jesaja hen op alleen af te gaan op zijn profetisch onderricht (Jes. 8:19-20). Zo wilde God de toekomst voor zijn volk veilig stellen: doordat zij zouden luisteren naar zijn woord, gesproken door de profeten.

De eerste stap

Maar juist op dat punt was het bij Saul misgegaan. De dode Samuël slingert het hem in het gezicht: ‘je hebt niet geluisterd naar de Heer’. Daarom heeft God Saul verlaten. Daarom geeft Hij hem geen antwoord, door middel van dromen, de urim en de tummim of een profeet (1 Sam. 28:6, 15-18). Saul weigerde te luisteren. Daarom krijgt hij niets meer te horen.

De Heer had Saul opgedragen zijn wraak te voltrekken aan de Amalekieten. Hij moest hen volledig uitroeien. Maar Saul deed het niet. Hij spaarde het leven van koning Agag en van het beste vee (1 Sam. 15:8-9, 18-19).

Toen Saul terugkeerde met Agag en de buit, sprak Samuël hem daarop aan. Hij typeerde Sauls weigering om naar Gods opdracht te luisteren als ‘weerspannigheid’. En die zonde was volgens Samuël even erg als toverij (1 Sam. 15:23).

Saul had niet geluisterd naar het woord van God, gesproken door Samuël. Daardoor had hij zichzelf op één lijn geplaatst met de Kanaänie-

ten. Hij had iets gedaan wat net zo erg was als hun verfoeilijke praktijken van waarzeggerij en dodenbezwerijng.

Door zijn ongehoorzaamheid in de strijd tegen de Amalekieten zette Saul de eerste grote stap richting Endor. In het huis van de dodenbe-zweerster wordt hij met de neus op dat feit gedrukt (zie 1 Sam. 28:18). Als je dat beseft, komt deze vreemde geschiedenis ineens veel dichterbij je te staan. Sauls wanhopige roep om de dode Samuël laat zien waar je uit kunt komen, als je weigert te luisteren.

Saul krijgt dan alsnog een antwoord. Maar dat antwoord is een grote dreun. Zodra Samuël is uitgesproken, valt Saul, die boom van een vent, plat op de grond (1 Sam. 28:20). Zo hard kwamen Samuëls woorden aan. Binnen 24 uur zou er een nog grotere klap vallen. De volgende dag al was Saul met zijn zoons in het dodenrijk (1 Sam. 28:19).

Wie weigert te luisteren, zet een grote stap richting de dood. Het einde van Israël's eerste koning laat dat duidelijk zien. Maar dat is niet het hele verhaal. Ondertussen wordt immers de volgende koning al voorbereid op zijn taak. Hij heeft tijdens zijn leven afschuwelijke zonden begaan. Toch liet hij zich altijd weer aanspreken door Gods woord, gesproken door de profeten. Daarom mocht hij, koning David, zingen: “U levert mij niet over aan het dodenrijk” (Ps. 16:10).

Wie luistert, heeft het leven als toekomst. Je ziet het aan Davids zoon, Jezus Christus. Zijn oor was altijd gespitst op het woord van zijn Vader. Daarom overwon Hij de dood.

Wie naar Hem luistert, krijgt genoeg om de toekomst in vertrouwen tegemoet te gaan. Als je naar Hem luistert, zet je je oor open voor het leven.

Prof. Dr. G. Kwakkel doceert Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg).

The Candlestand Statement (1)¹

Gereformeerde overwegingen bij de charismatische beweging. Zo luidt de ondertitel van *The Candlestand Statement*. Dit document werd al eerder in *De Reformatie* geïntroduceerd (nr. 12, jaargang 80). In de volgende bijdragen volgt een bespreking van deze Verklaring. Wat typeert dit document? Wat komt er zoal aan de orde op het spanningsveld gereformeerd – charismatisch? Wat hebben wij als kerken aan deze Kandelaaerverklaring?

J.M. Haak ■

De bespreking gebeurt in de vorm van een verslag van de eigen leeservaring. Verder is gekozen voor een werkwijze die de lezers het gras voor de voeten niet wegmaait. Elke keer wordt verwezen naar de hoofdstukken en paragrafen van *The Candlestand Statement*. Het is de bedoeling dat het op deze manier een hulpmiddel wordt bij het lezen van dit document. De tekst daarvan is te downloaden vanaf www.candlestand.nl.

Indruk

Bij het lezen van *The Candlestand Statement* (voortaan CS) gaan je gedachten al snel uit naar de Nederlandse Geloofsbelijdenis (NGB) en de Dordtse Leerregels (DL). De verschillende onderwerpen die aan de orde komen worden in niet te lange, overzichtelijke tekststukken naar voren gebracht. Verder is het geheel doorspekt met Bijbelcitaten of verwijzingen naar de Schrift. Ook is er aan het eind van elke gedachtegang elke keer een aantal *Weerleggingen* te vinden zoals de DL de *Veroordelingen* kent. Een laatste indruk die maakt dat je denkt aan de genoemde belijdenisgeschriften is het taalgebruik. Vaak wordt gezegd: 'wij belijden' of 'wij geloven'. Ook staat er bijvoorbeeld over de Bijbel 'wij ontvangen de 66 boeken...' (1.2-4) en daarin weerklinkt 'wij ontvangen al deze boeken...' (artikel 5 NGB). Al die indrukken zorgen ervoor dat je denkt aan een belijdenisachtig document. Mooi en passend is daarom ook dat de CS afsluit met een verheerlijking en aanbidding van de Heer (doxologie).

In het *Woord vooraf* wordt over de CS het volgende gezegd: het is een 'brochure', een 'werkdocument' en een 'getuigenis' in de vorm van een belijdenisgeschrift. Daarmee wordt de genoemde indruk bevestigd. Maar ook wordt hierdoor duidelijk dat de CS niet 'af' is. Dat blijkt verder ook als er wordt gezegd dat dit document wil prikkelen en voorgaan in het vin-

den van Bijbelse antwoorden op problemen waarvoor we in onze tijd worden gesteld. Natuurlijk is het bij ieder (belijdenis)geschrift zo dat het niet 'af' is. Maar bij de CS wordt het ook met zoveel woorden aangegeven. Het lijkt me daarom ook een punt om rekening mee te houden. Het is voor ons neergelegd in de zin van: er kan verder worden gewerkt aan dit onderwerp. Er is in de CS materiaal aangereikt om grip te krijgen op dit onderwerp en daarmee een bepaalde richting op te gaan. Zo heb ik het zelf in ieder geval al lezend ervaren en daar zal ik in het volgende artikel nog op terug komen.

Achtergrond

De veertien schrijvers presenteren zichzelf als kerkleiders van verschillende kerken en nationaliteiten. In het *Voorwoord* van de CS brengen ze hun bezorgdheid naar voren. Die bezorgdheid is er op een tweetal punten:

1. de groeiende invloed van de charismatische beweging wereldwijd en
2. het feit dat onze kerken niet voorbereid zijn de impact hiervan te verwerken.

Dat brengt hen ertoe een verklaring af te leggen die zich concentreert op een drietal punten.² Dat bezorgdheid alleen de schrijvers niet beweegt, blijkt als er staat dat het één van de meest opvallende kernmerken van de Gereformeerde of Presbyteriaanse kerken is dat zij altijd reformerend in beweging zijn. Daarom moeten de kerken 'de resultaten van voortschrijdende inzichten in het Woord van God toepassen op de behoeften van de steeds weer wisselende tijden en omstandigheden' (*Voorwoord*).

De uit Afrika, Zuidoost Azië en Nederland afkomstige schrijvers van de CS zeggen dat de zogenaamde 'traditionele kerken' er niet altijd in zijn geslaagd te ontkomen aan een ongezonde, formalistische omgang met de traditie.

www.candlestand.nl

Of daar zelfs soms in verstrikt raakten. Zelfreflectie ten aanzien van de eigen omgang met de Persoon en het werk van de Heilige Geest blijkt als er in het *Voorwoord* wordt gevraagd: 'zijn wij ontvankelijk voor, en alert op de leiding van de Heilige Geest? Of slagen we er goed in om onze persoonlijke ervaringen met het werk van de Geest door het Woord van God te onderdrukken, door uitingen van gevoelens en van speciale ervaringen uit onze eredienst te weren,

dit document wil prikkelen en voorgaan in het vinden van Bijbelse antwoorden op problemen waarvoor we in onze tijd worden gesteld

of die ook in ons christelijk leven geen plaats te geven?' Aan de andere kant stellen de schrijvers dat veel christelijke kerken misleidende invloed toestaan. Deze invloed wordt in het *Voorwoord* met een aantal begrippen kort aangeduid. In dat laatste wordt mee een aanleiding gezien voor een 'vruchtbare omgeving' voor aan de ene kant secularisatie en, aan de andere kant, de charismatische beweging.

Tegen deze, hierboven genoemde achtergrond komt de CS met 'gezond Bijbels onderricht.' Dit onderricht is bedoeld voor alle gereformeerde gelovigen en aan allen die daar verder prijs op stellen.

Inhoud – Hoofdstuk 1.

Hoofdstuk 1 gaat over *Openbaring en Bijbel*. Er volgt een belijdenis over God de Schepper, de ongehoorzaamheid van de goed geschapen mens en Gods reactie daarop: straf en belofte van een Redder. Het plan van volledige verzoening maakt God tot werkelijkheid 'volgens de door hem bepaalde lijnen van de geschiedenis' (1.1-1) en vindt z'n hoogtepunt en middelpunt in Jezus Christus (1.1-2). De Heilige Geest is degene die ons de Bijbel in handen geeft zodat wij Gods verzoeningsweg kunnen leren kennen. Verder gebruikt de Heilige Geest het lezen en verklaren van deze Schrift als middel om ons te leiden (1.1-3). In 1.3-11 wordt het verband tussen de Geest en het Woord zo onder woorden gebracht: 'Wij geloven dat de prediking van Gods Woord vrucht draagt in het leven van zijn kinderen. Door dit uitzonderlijke werk leidt, gidst, verlicht en regeert de Heilige Geest ons leven. Hij dringt tot ons door wanneer hij ons de Schrift te verstaan geeft.' Naar de volkomen openbaring wordt door een christen uitgezien in de verwachting van de komst van Christus (1.3-12).

De *Weerleggingen* (W) maken duidelijk dat dit hoofdstuk een belijden vormt tegen de gedachte dat er iets door speciale mensen moet worden toegevoegd dat voorbij gaat aan de bij-

belse openbaring (W1). De toon van dit hoofdstuk komt vooral over als: we hebben aan Gods Woord genoeg. Daarin is ons alles gegeven wat we nodig hebben om Gods wil te kennen, troost te vinden, leiding te krijgen voor het persoonlijk en gemeentelven (1.1-2). Dat 'genoeg' wordt onderstreept als er bijvoorbeeld staat dat 'het verlangen naar, en bidden om directe (dat wil zeggen buiten de Schrift om) boodschappen van God voor ons dagelijks leven niet meer van deze tijd' wordt geacht (W5). Ook wordt de voorliefde voor en nadruk op directe, persoonlijke ervaringen zoals directe leiding door de Heilige Geest, stemmen of visioenen verworpen (W6).

Cruciaal in dit hoofdstuk is mijns inziens 1.2 *Het begrijpen van de Bijbel*. Hier gaat het over de manier waarop de Bijbel moet worden uitgelegd (hermeneutiek). Ik ga die niet uitgebreid bespreken. Maar het belang ervan lijkt me duidelijk. Want hier komen gronden aan de orde die (mee) bepalend zijn voor de overtuigingen en weerleggingen over het spreken van God, het gebruik of misbruik van de Bijbel of het kennen van Gods wil. Een bijbeltekst mag volgens de CS niet zomaar overgezet worden naar deze tijd, maar elke tekst is 'ingebod...in een bepaalde fase van het éne samenhangende verhaal van Gods heilsopenbaring' (1.2-6). Deze uitspraak komt overeen met wat er in 1.1-1 is gezegd over de door God bepaalde lijn van de geschiedenis. In dit gedeelte geeft de CS ook weer hoe er tegen de boeken van het Nieuwe Testament moet worden aangekeken: 'het is belangrijk om rekening te houden met het feit dat de boeken van het Nieuwe Testament onderdeel zijn van een specifieke overgangssituatie in de verwerkelijking van Gods plan' (1.2-6). Deze visie wordt in de CS ook consequent doorgevoerd en dit is, vanuit het raakvlak gereformeerd – charismatisch gezien, natuurlijk bepaald geen onbelangrijk punt.

Ik sta bij deze paragrafen 1.2 stil omdat ik eerder wees op een overeenkomst tussen de NGB en de CS. Maar als je hiernaar kijkt, is een verklaring als deze pure winst. Het geeft verantwoording. De Bijbel wordt in het centrum gezet, maar er wordt duidelijk gevoeld dat daarmee op zich niet alles is gezegd. Want: hoe lees je die Bijbel? Daarop geeft de CS in dit hoofdstuk een antwoord.

Inhoud – Hoofdstuk 2

Hoofdstuk 2 gaat over God de Heilige Geest. Al lezend heb ik dit hoofdstuk als het meest wezenlijke uit de CS beleefd. Vooral paragraaf 2.1 daaruit. Ik begrijp dat je wilt beginnen met een soort verantwoording hoe je aan je kennis en overtuiging komt (zoals in hoofdstuk 1 gebeurt). Maar wat mij betreft had hoofdstuk 2 (2.1) gerust als eerste mogen komen in de CS. Op zich logisch natuurlijk om dit hoofdstuk als belangrijkste mee te maken. Want je verwacht

bij een werkdocument over dit onderwerp, dat de Heilige Geest centraal wordt gezet. Maar ik bedoel vooral de treffende manier van spreken over de Heilige Geest. Want stiekem zit je toch te wachten totdat er wordt ingegaan op vragen als: waarin merk je de Heilige Geest anno 2006? Wat mag je van Hem concreet verwachten? En dat komt ook wel aan de orde. Maar de inzet van het hoofdstuk is anders.

Voordat het over Heilige Geest gaat, zijn aanwezigheid en zijn gaven, wordt in dit hoofdstuk eerst belijdenis gedaan over de Drie-eenheid van God. De eenheid van Gods werk in schepping er verlossing en het eigene van de goddelijke personen worden onder woorden gebracht (2.1-13). Daarmee wordt een verband gelegd met het eerste hoofdstuk waarin gesproken werd over Gods reddingsplan voor deze wereld. De Persoon en het werk van Gods Geest komen in dit kader te staan. Echt mooi en treffend is in dit verband 2.1-17 over *Eenheid en interactie*. Je merkt dat er in het begin van dit hoofdstuk ruimte wordt gezocht en gemaakt om in te gaan op het specifieke van de Heilige Geest binnen het Drie-een zijn van God.

En zo volgt dan ook pas na deze inzet over de Heilige Geest het ervaren van de Geest (2.2) en de gaven van de Geest (2.3). Het is de Heilige Geest die ons leidt in ons geloofsleven. Omdat dit leven ons als hele mens raakt; in het verstand, onze geest, onze emotie en onze wil, moet de Geest in al die delen ons leven doorkneden zodat we niet op onze eigen verlangens en gevoelens afgaan (2.2-19).

Het *ervaren van de Heilige Geest* wordt in de CS op 3 verschillende punten naar voren gebracht:

1. de manifestatie van de Heilige Geest in het bijbelboek Handelingen
- 2a. vervuld worden met de Heilige Geest (en
- 2b: wat het doel daarvan is) en
3. de heerlijkheid van de Geest.

Deels is dit ervaren van de Geest volgens de CS blijvend (2 en 3) en deels ook voor een specifieke situatie van toen (1). De ervaring van de Geest in het boek *Handelingen* zo benaderen, komt overeen met wat bij hoofdstuk 1 is gezegd over de manier waarop er in de CS tegen de boeken van het NT wordt aangekeken. W12 zegt dan ook dat het gebeuren van Pinksteren eenmalig was en niet model moet staan voor elke gelovige.

Bij de *gaven van de Geest* wordt gezegd dat God in iedere periode van zijn heilsgeschiedenis gaf en geeft met het oog op de actuele behoefte van zijn volk. Met het citeren van 1 Korintiërs 12:7 wordt gezegd dat de eenheid van de kerk belangrijker is dan de veelheid van gaven (zie W15). Opvallend is dat de CS veel aandacht heeft voor *personen* als gaven (2.3-24 *Charismata in het Nieuwe Testament* en 2.3-25).

De gaven worden onderverdeeld in tweeën:

1. grondleggende gaven en
2. toegevoegde gaven.

Ik moet zeggen dat ik 2.3-25 *Grondleggende gaven* en deels de daarop volgende paragraaf niet de meest heldere onderdelen van de CS vond. Het lijkt erop alsof de schrijvers de Bijbel hier als verbindpunt gebruiken om de grondleggende gaven (apostelen en hun leer) nog steeds als basis voor vandaag te kunnen zien en vasthouden. In 2.3-26 *Toegevoegde gaven* wordt gezegd dat er te veel gaven zijn om die alle in kaart te brengen en te beschrijven. In het algemeen wordt gezegd dat gelovigen geen speciale gaven voor vandaag kunnen opeisen. Tegelijk wordt erkend dat de Heilige Geest geen beperkingen kunnen worden opgelegd. Het is de verantwoordelijkheid van de kerk om gaven van de Heilige Geest op te merken en die met gevoel voort onderscheid te erkennen (2.3-27).

het is de verantwoordelijkheid van de kerk om gaven van de Heilige Geest op te merken en te erkennen

Onder de gaven die het meest de aandacht trekken worden

1. *klanktaal* (spreken in tongen)
2. *genezing* en
3. *profetie* gerekend.

De eerste wordt, na omschreven te worden, een vrij onbelangrijke gave genoemd waarover Paulus duidelijke instructies gaf (zie W13&14).

Over de tweede wordt gezegd dat de Heer kan genezen op gebed. Hierbij keert men zich tegelijk tegen de manier waarop deze gave wel wordt gehanteerd.³ Over de derde gave wordt, geheel in de lijn van hoofdstuk 1, gezegd dat uitleg en toepassing van het apostolische woord als profetie kan worden gezien. Toegevoegde openbaring of het herstel van het bijzondere profetenambt wordt niet verwacht.

Volgende week verder vanaf hoofdstuk 3 van *The Candlestand Statement*.

Ds. J.M. Haak is predikant van de Gereformeerde Kerk te Ulrum

Noten:

- 1) Deze artikelen zijn in bijna dezelfde vorm eerder verschenen in Gereformeerde Kerkbode Groningen - Fryslân - Drenthe (nr. 10 & 11, maart 2005) als 2de en 3de artikel in een serie 'tussen gereformeerd en charismatisch'. Alleen in het volgende, tweede artikel is onder Typering (kader) inhoudelijk iets toegevoegd.
- 2) Deze drie punten zijn (1) het gebruik van de Bijbel (2) het werk van de Heilige Geest en zijn genadegaven en (3) het christelijk leven. Deze punten vormen de 3 hoofdstukken van de CS.
- 3) Hierop wordt in hoofdstuk 3.2 verder ingegaan.

Bijbelgelovend

Het Nederlands Dagblad berichtte op 30 december 2005 uitvoerig over de 'Bijbelgelovende Baptisten'. Het gaat hier om een groepering, die de Statenvertaling verkiest boven alle nieuwere vertalingen. Dat is natuurlijk hun goed recht.

B. Kamphuis ■

Minder goed te verteren is de wijze waarop zij over anderen spreken. Zo wordt van de universiteiten in Kampen (Broederweg) en Apeldoorn gezegd: "Allemaal gaan ze, in één grote oecumene, achter de paus aan". De vertalers van de 'Herziene Statenvertaling' (uit de kring van de Gereformeerde Bond) zouden worden "geleid door een satanische geest". En de Nieuwe Bijbelvertaling heeft het natuurlijk helemaal gedaan. Dat is "een imitatiebijbel van de duivel".

Grote woorden

Dat zijn grote woorden. Zelf klagen ze dat ze "voor een sekte worden uitgemaakt", maar de munitie waarmee zij schieten is nog wel van wat zwaarder kaliber. Ik schrok al toen ik Kampen en Apeldoorn beschuldigd zag van papisme, maar een kolommetje later begreep ik dat we er nog genadig afkwamen. Het kon nog veel erger. Wie zulke zware beschuldigingen uit, zal toch op zijn minst met een behoorlijke argumentatie moeten komen. Anders komt het wel heel dicht bij laster. De vraag is dus waarop ze gebaseerd zijn. Welke argumenten bieden de geïnterviewden, Nico Verhoef en Henk Thomassen?

Meerderheidstekst

Eén van de argumenten is dat de nieuwere bijbelvertalingen gebaseerd zijn op een andere tekstvorm dan de Statenvertaling. Die volgde de meerderheidstekst of Byzantijnse tekst, later koos men voor de minderheidstekst of Alexandrijnse tekst. Dat is niet best, volgens de Bijbelgelovende Baptisten, want Alexandrië is de stad van Alexander de Grote, een antichrist. Zo ken ik er nog wel een paar: Byzantium (Constantinopel) is de plaats waar de keizer goddelijke eer werd bewezen en Groningen, waar Henk Thomassen vandaan blijkt te komen, is berucht door de modernistische Groninger theologie. Kun je nagaan! Zelf heb ik van prof. Van Bruggen ook geleerd dat de meerderheidstekst van het Nieuwe Testament meer respect verdient dat hij vandaag vaak krijgt. Maar kun je ieder die tot een andere keus komt, uitmaken voor een volgeling van de duivel? Zo groot zijn de verschillen nu ook weer niet. Bovendien speelt die kwestie van meerderheids- of minderheidstekst alleen bij het Nieuwe Testament. Bij het Oude Testament heb je weer heel andere tekstkritische vraagstukken. Kortom, dit argument lijkt typisch een geval van klok en klepel. Des te erger, als er zulke grote woorden aan worden verbonden.

Woorden tellen

In de Nieuwe Bijbelvertaling blijken 2886 woorden te ontbreken, die wel in de Statenvertaling voorkomen. Daardoor worden de scherpe kantjes van de bijbel afgehaald en de lezer wordt gevormd naar rooms-katholieke leringen, zo beweert Nico Verhoef.

Maar wat heeft dit woorden tellen met bijbelgeloof te maken? Je zou op z'n minst verwachten dat er een vergelijking met de grondteksten van de bijbel gemaakt zou worden. Daaraan moet je toch ook de Statenvertaling meten. Maar dan nog: Vertalen is toch ook wat anders dan alleen woorden overzetten. Heb je echt een goede bijbelvertaling als je precies evenveel woorden hebt als het origineel?

Er volgt ook nog een voorbeeld uit Psalm 138:2. Daar staat in de Statenvertaling: "Gij hebt ... uw woord grootgemaakt". De Herziene Statenvertaling biedt: "U hebt ... uw belofte ... groot gemaakt". Verhoef ziet hierin een bewijs dat Nederland zich afkeert van het woord van God. Maar de kanttekeningen bij de Statenvertaling zelf zeggen bij dit vers (kennelijk op grond van het hier gebruikte Hebreeuwse woord) dat 'uw woord' hier slaat op "uwe belofte en toezegging aangaande Christus". Hoe kun je dan van een satanische geest spreken als de Herziene Statenvertaling 'belofte' weergeeft?

Rooms

Ik houd ermee op. Mijn conclusie is dat deze mensen roomser zijn dan de zo door hen verfoeide paus. Zweren bij een traditionele bijbelvertaling, dat is precies wat de rooms-katholieken eeuwen lang gedaan hebben met hun Vulgata, de standaardvertaling van de bijbel in het Latijn. Zij zijn daar nu gelukkig vanaf. Protestantenvan zouden hen niet moeten volgen, door de Statenvertaling maatgevend te maken. De vraag is dus: wie gaat er nu precies achter de paus aan?

In ieder geval blijken de grote woorden gebaseerd te zijn op drijfzand. Jammer dat er aan deze loze beschuldigingen zoveel ruimte is gegeven.

Prof. dr. B. Kamphuis is hoogleraar dogmatiek aan de Theologische Universiteit te Kampen

Liedboek gezang 70: De laatsten worden de eersten

lied van de week

In de periode 1957-1962 werden in de hervormde Maranathakerk te Amsterdam de zogeheten Nocturnediensten gehouden. Deze kerkdiensten onder de bezielende leiding van het driemanschap Willem Barnard, Frits Mehrtens en Willem Overbosch zijn van grote betekenis geweest voor de protestantse liturgische beweging van na de Tweede Wereldoorlog.

J. Smelik ■

Onderdeel van de nocturne-praktijk was het herontdekken en het volgen van het kerkelijk jaar, waarbij men dus ook een leesrooster volgde waarop voor alle zondagen specifieke bijbelgedeelten stonden.

Nu bestonden er in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw weinig Nederlandstalige kerkliederen die specifiek geënt waren op de bijbelgedeelten die op leesrooster stonden. Uit dit gemis zijn veel kerkliederen ontstaan waarvan Barnard de teksten schreef en Mehrtens de melodien componeerde. Veel van deze liederen zijn evergreens geworden en terechtgekomen in het *Liedboek voor de Kerken*, met name in de rubriek 'Bijbellieder'. Terecht heeft J.P. Boendermaker in zijn boekje *Drie maal drie is negen* over deze liederen opgemerkt: "In die liederen werden lezingen berijmd en verwerkt, verbonden ook met motieven uit de liturgie van de week; het waren geen liederen 'zo maar', ze groeiden uit tot kleine homilieën, poëtische exegese." Het lied 'De laatsten worden de eersten' van het duo Barnard/Mehrtens is geschreven bij Lucas 14:1-11, de evangeliëlezing voor de zestiende zondag na Pinksteren. In dat bijbelgedeelte stelt Christus dat genodigden voor de bruiloftsmaaltijd niet de eervolle plaatsen aan tafel voor zichzelf moeten opeisen; ze moeten een lagere plaats innemen en wachten tot de gastheer hen uitnodigt om op de eervolle plaats te gaan zitten. Dit druiste helemaal in tegen de gebruiken en gewoonten uit Jezus' dagen. Maar door dit beeld te gebruiken maakt Christus duidelijk dat in zijn rijk andere regels gelden, zoals de regel: "...wie zichzelf verhoogt zal vernederd worden, en wie zichzelf vernedert zal verhoogd worden" (Luc. 14:11). Of om het in termen uit het lied van Barnard te zeggen: de laatsten worden de eersten, de knechten/slaven worden heersers, de neergebogenen worden verhoogden, vreemdelingen worden zonen. Christus roept op om niet je eigen eer te zoeken, maar die van een ander. Bescheidenheid en dienstbaarheid zijn hier kernwoorden.

Karakteristiek voor de wijze waarop Barnard het bijbelgedeelte in dit lied verwerkt heeft, is dat hij het motief van de 'eerste' en 'laatste' ook toepast op Christus. In die zin dat Jezus Christus als de eerstgeboren van allen uit de dood (str. 2, regel 1) ook de allerlaatste (str. 3, regel 1) zal zijn die in deze wereld zal verschijnen. De eerste zal ook de laatste zijn, de alfa is ook de omega. En Christus' komst betekent ook dat Hij dan het oordeel zal uitspreken: *Wie zelf zich hoog verheffen, die slaat zijn oordeel neer* (str. 4). De oplettende en bijbelvaste zanger/luisteraar hoort in het lied verschillende andere schriftgedeelten meeklinken. Bijvoorbeeld: Prediker 3:15, waar we lezen dat God weer opzoekt verloren is gegaan, horen we terug in strofe 2. De tekst uit Openbaring 22 waar staat te lezen over de dienaren (gelovigen) die als gekroonde koningen zullen heersen, resoneert in de strofen 1, 3 en 6.

Overigens wordt het thema van de eerste die de laatste wordt, ook bezongen in een ander lied van Willem Barnard, namelijk het lied 'De eersten zijn de laatsten' dat we in het *Liedboek* aantreffen onder gezang 482. Dit lied, met dezelfde strofevorm en met dezelfde melodie als gezang 70, schreef Barnard naar aanleiding van Ezau en Jakob, waarbij de oudste, achteruitgezet wordt ten gunste van de jongste.

Melodie

Zoals gezegd is de melodie van dit gezang gecomponeerd door Frits Mehrtens, die als cantor-organist van de Amsterdamse Maranathakerk één van de drijvende krachten achter de Nocturnen was. Landelijk kreeg hij ook bekendheid doordat hij vanaf 1951 tot zijn dood werkte als programmamaker/presentator van liturgische en kerkmuzikale programma's bij de NCRV en de IKOR. Vooral door dit werk heeft hij veel invloed gehad op de naoorlogse liturgisch-kerkmuzikale ontwikkelingen. Als docent hymnologie en liturgiek leidde hij aan het conservatorium te Amsterdam veel voor-

aanstaande kerkmusici op. Er zijn twee boekjes van hem verschenen die nog steeds de moeite van het lezen waard zijn: *Kerk en muziek* (1960) en *Muziek op woorden* (1976).

Wanneer u de melodie zingt of beluistert, dan zult het u wellicht opvallen dat de melodie niet stoer of triomfalistisch is. Integendeel: het is een 'nederige' en ingetogen melodie. Naar aanleiding van de zinsnede '*wie zelf zich hoog verheffen, die slaat zijn oordeel neer*' (str. 4) heeft Mehrtens deze melodie opzettelijk dit karakter gegeven.

Ook heeft hij zich bij het componeren van de melodie laten leiden door de eerste regel van het vijfde couplet: '*Maar wie zich heeft gebogen...*' Wanneer u de melodie bekijkt en beluistert, ziet en hoort u als het ware het 'buigen'. Karakteristiek voor de melodie zijn ook de korte melisma's (c.q. twee noten op één lettergreep) die aan de melodie iets gracieus verlenen. In de coupletten 4, 5 en 6 ziet u onder sommige woorden een boogje staan. Op die

plaatsen moet men geen twee noten op één lettergreep zingen, maar op elke lettergreep één noot.

Het tempo moet niet te langzaam genomen worden, bijvoorbeeld door de kwartnoot als teleenheid te nemen. Maar het is daarentegen ook niet de bedoeling het lied te zingen en te spelen als een luchtig walsje. Om een tempo-indicatie te geven: MM 54 voor de gepunteerde halve noot.

Misschien zijn er organisten en orgelmuzikliefhebbers die zich afvragen waar deze Mehrtens-melodie toch aan doet denken. Welnu, de eerste regel komt vrijwel letterlijk overeen met het thema uit het '*Récit de Nasard*' uit de tweede Suite van Louis-Nicolas Clerambault (1676-1749). Voorzover ik weet en kan nagaan, berust deze overeenkomst op toeval.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Zuidhorn.

Van de nood een deugd maken...

Een aantal jaren geleden had ik het met een kennis over de vele situaties van psychische moeite en handicap in de gemeente. Zij werkte toen zelf op een kinderdagverblijf voor o.a. autistische kinderen. Ze noemde toen de kerk 'Gods dagverblijf'. Daaraan moest ik denken, toen ik in De Wegwijzer een interview las met dr. Rens Filius, gezondheidspsycholoog en psychotherapeut over een cursus 'Psychopathologie en de christelijke gemeente' aan de Christelijke Hogeschool te Ede. De Wegwijzer is het blad van de gelijknamige Gereformeerde vereniging voor mensen met psychische moeite. Twee fragmenten uit het interview.

m e e g e l e z e n

T. Groenveld ■

Iedereen heeft Jezus Christus nodig, niet alleen voor het leven na dit leven, maar ook nu. De gemeente is bedoeld als gezin. Voor sommigen kan het een gezinsvervangend tehuis zijn waar begeleiding, opvang en herstel mogelijk is. Dit klinkt erg idealistisch en ik ben mij er van bewust dat het ook veel moeilijkheden met zich mee kan brengen. Ik ben er echter van overtuigd dat de gemeente bedoeld is als een werkplaats van de Heilige Geest en niet als een showroom. Mensen die psychische problemen ervaren stellen vaak indringende existentiële vragen. Vragen die je geloof scherp en levendig houden. Vragen waar christenen reële antwoorden op hebben wanneer het vertrouwen op God in de praktijk wordt gebracht(...)

Over de kerk als 'helende gemeenschap':

Dat is een utopie. We zullen geen hemel op aarde krijgen. Ik hoop op een groeiend proces in die richting, naast andere taken die de gemeente heeft. Zoals ik het verwacht, zal de nood van mensen op ons afkomen. Of we daar nu wel aandacht aan geven of niet. Mijn hoop is dat veel gemeente van de nood een deugd weten te maken, dat ieder christen daardoor beter leert hoe met stress, somberheid, angst, conflicten en 'gekte' om te gaan. Op deze manier kan het lid zijn van een christelijke gemeente helend werken.

Ds. T. Groenveld is emeritus-predikant te Uithuizen en zal vanaf heden de rubriek 'Meegelezen' verzorgen

persberichten

Deputaten kerkmuziek

Op weg naar een nieuwe liedbundel

De Geref. Kerken [vrijgemaakt] werken aan een nieuwe, uitgebreide, liedbundel. Vanaf 1996 worden er gezangen voorgesteld, vrijgegeven en op een lijst geplaatst. En vooral: gezongen, zowel tijdens de kerkdiensten als daarbuiten. Zo langzamerhand nadert de afronding van dit project. In 2008 hoopt de volgende Generale Synode uit deze lijst met liederen een definitieve bundel vast te stellen. Deputaten Kerkmuziek hebben de taak om deze bundel voor te bereiden.

Belangrijke vragen daarbij zijn: welke liederen moeten in elk geval een plek krijgen in de bundel? En welk soort liederen ontbreekt nog aan de selectie tot nu toe?

Wie hierover mee wil denken, wordt hartelijk uitgenodigd een reactie te sturen naar genoemde deputaten, p/a Henk Kisteman, Zonnehof 33, 7772 GA Hardenberg [E-mailadres: h.kisteman@planet.nl].

Spreekavonden in Rouveen: Voluit Gereformeerd zijn in deze tijd!

Herkent u dat? Het gevoel dat er van alles op u afkomt, de verwarring ten aanzien van de koers van de kerk. Binnen onze Gereformeerde Kerken vrijgemaakt in Nederland spelen op dit moment vele ontwikkelingen.

Het is daarom goed om ons samen te bezinnen op het eigene van onze Gereformeerde overtuiging. Samen biddend, studierend en met elkaar sprekend. Een stimulans om in deze tijd kerk van Christus te zijn en te laten zien hoe wij luisterend naar het Woord verder mogen gaan.

Daarom organiseert de kerkenraad van Rouveen i.s.m. onze zustergemeenten in Berkum, Hasselt, Meppel, Nieuwleusen, Staphorst en Zwartsluis een drietal spreekavonden:

12 januari 2006	Prof.dr. B. Kamphuis	"Vandaag trouw aan Schrift en belijdenis"
26 januari 2006	dr. E.A. de Boer	"Wat betekent de zondag voor het christelijk leven"
9 februari 2006	Prof.dr. M. te Velde	"Met overtuiging Gereformeerd voorwaarts"

U bent welkom in kerkgebouw "De Levensbron" Esdoornlaan 3 te Rouveen. De koffie staat klaar vanaf 19.15 uur en de avond begint om 19.45 uur. Er zal een collecte worden gehouden ter bestrijding van de onkosten.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Anja Mijnheer, tel. 0522-291216 of mail familiemijnheer@solcon.nl

Evangelie & Hindoes ' van start

Interkerkelijke stichting biedt kenniscentrum en platform

De interkerkelijke stichting 'Evangelie en Hindoes' is van start gegaan. De stichting wil kerken en christenen in Nederland en België ondersteunen in hun contacten met Hindoes. De stichting wil naast kennis- en informatiecentrum, ook een platform bieden voor Hindoes die tot het geloof in Christus komen.

'Evangelie en Hindoes' komt voort uit de Missionaire Arbeid Rijnmond (MAR), een samenwerkingsverband van achttien Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). De MAR doet missionair werk onder verschillende etnische bevolkingsgroepen woonachtig in Rotterdam en omstreken. De kennis en ervaring die is opgedaan met Hindoestanen, wordt via de nieuwe stichting ontsloten en toegankelijk gemaakt voor andere kerken en christenen.

In Nederland wonen ruim 100.000 hindoes, voornamelijk in de grote steden in de Randstad. Een groot deel van hen is afkomstig uit Suriname. Het Hindoeïsme is de derde godsdienst van Nederland.

In diverse andere Europese landen bestaan christelijke organisaties die bewustwording en toerusting bieden over het Hindoeïsme en het oosterse gedachtegoed. Een dergelijk centrum bestaat in Nederland nog niet. De stichting Evangelie en Hindoes ontplooit een divers aanbod zoals een website, cursussen, brochures, een gebedsgids, gastcolleges en gespreksavonden. De website is sinds vandaag operationeel en te bereiken via www.evangelie-hindoes.nl. Verder zijn er plannen een Europees congres te organiseren over de verhouding tussen het christelijk geloof en oosterse invloeden en het gesprek tussen christenen en hindoes.

Voor meer informatie, neemt u contact op Simon van der Lugt, missionair predikant te Rotterdam (binnenkort te Delft). Telefoon 010 - 4 65 33 85, e-mail asvanderlugt@filternet.nl

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ *Toegang*.

Christelijke Jeugdzorg
Professionele hulp voor christenen

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

Spelen met woorden

Bundel gedichten ter bemoediging en troost, over betrokkenheid en verwondering in het leven, van MariAnne Hummel. Uitgave Cedrus. ISBN 90 5294 321 4 € 11,40

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de uitgever

Cedrus Uitgeverij, Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel. (050) 301 21 44, info@profiel.nl, www.profiel.nl

Beroep aangenomen

Amsterdam-Centrum - R.F. Telgenhof te Oegstgeest

Hardenberg-Baalder - (deeltijd) A.H. Verbree, emeritus-predikant te Gramsbergen. Hij was het afgelopen jaar op voorlopige basis al werkzaam in de gemeente van Hardenberg-Baalder

Bedankt voor

Beilen i.c.m. Hooghalen - R.P. Heij te Driebergen-Rijsenburg
Noordburgum - D. Dreschler te Lemele-Lemelerveld

Instituering

Amersfoort - de wijkgemeente Vathorst van de GKv van Amersfoort-Oost is vanaf 01-01-06 een zelfstandige gemeente onder de naam Amersfoort-Vathorst. In een dienst op 5 februari a.s. zal de instituering worden gevierd. De gemeente telt ca. 380 (doop)leden.

Splitsing

Nijkerk - De GKv te Nijkerk is per 01-01-06 gesplitst in Nijkerk-West en Nijkerk-Oost. Het aantal leden was inmiddels ruim boven de 1000 gekomen. Ds. R. Kelder is de predikant van Nijkerk-West en ds. J.H. Smit van Nijkerk-Oost.

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)

Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191